

Rozhovor:

BÁRA GREGOROVÁ

Spisovatelka
mnoha jazyků

NP

NOVÝ PROSTOR

Téma:

TLAČENICE NA ULICI

Lidi bez domova
je stále víc

CENA: 50 Kč
POLOVINA PRO
PRODEJCE

SVEM PRODEJNÍM MÍSTĚ A MALÝ PLATNÝ PRUKAZ

NAŠI LIDI S. R. O.

V Česku žije třikrát víc bezdomovců než vojáků. Chtělo by se říct, že bezdomovci na rozdíl od armády nenabírají, ale není to pravda. Co s tím?

Bezdomovectví v Česku není zvlášť dobře přijímáno. Nikoli proto, že by platilo za stav odporující představám o spravedlivých vyhlídkách pro každého. Může provokovat určitou svobodu, neochotou nechat se lapit systémem a při každém zakašlání mu jít vyhovět a obsluhovat tu nikdy nespokojenou dýchavičnou mašinu. Pohoršení, které se stále nejčastěji ozývá, však těžší především z názoru, že chudoba je nezodpovědné selhání toho, na koho dopadá. Okolnosti, které ji provázejí, se pak snadno stávají rozhodujícími charakteristikami, tím, co lidé bez domova skutečně jsou. Kombinaci ulpívání na povrchu, a přitom hlubokého přesvědčení o pravdivém pojmenovávání problémů dnes můžeme sledovat v nespočetných variacích. Bezdomovectví jí nezůstává ušetřeno.

Ale není to tak hrozné, chtělo by se říct. Panická hrůza, kterou vyvolala uprchlická zrnka v rozedmutém evropském moři, vrhla lepší světlo i na bezdomovce. A co „naši bezdomovci“ nebo „naši senioři“, je teď často slyšet od kritiků mezinárodní solidarity. Výše naznačený charakter objevuje svět, aniž by opustil svou zatemňující logiku. „Naši“ bezdomovci a starci jsou přijímání do společnosti, ale snad aby se raději vyšňořili národními symboly, dávali najevo neustálou vděčnost, pohotovost a prokazovali se občanstvím i příslušností k obci. Až se stanou „našimi lidmi“ i cikáni, půjde už v Česku asi opravdu do tuhého. Řada lidí se zaraduje alespoň do chvíle, než si je v tramvaji zkontroluje domobrana. Někteří budou i poté o to šťastnější.

STUDENÁ ČÍSLA

Zapojení bezdomovectví do nacionalistického rámce má ale svoje limity. Když jsme v červnu 2013 požádali zasloužilého streetworkera Lászla Sümegha, aby zavzpomínal na devadesátá léta, vrátil se k době, kdy „lidé tleskali tomu, že prodávají svoji budoucnost“. Než zasáhla represe, která udělala z lidí na ulici „rozprsklý vlašský salát“, panoval podle něj výrazně zdravější stav – i pro daňové poplatníky, doplňuje. Lidé, kteří se ocitli bez bydlení, tvořili oddělené a soudržné rodiny, jež se o sebe staraly, šatily se a samoočištěně na sebe působily. „Znám z té doby spousty holek, které se vzájemně hlídaly a našetřily si na nájem,“ vzpomíná v NP 419 na „devadesátky“ zakladatel Projektu Šance, Lászlo Sümegh.

Zdá se, že dnes se nacházíme v další etapě. V březnu přitáhly pozornost médií výsledky dotazníkového šetření, které loni v únoru provedlo ministerstvo práce a sociálních věcí. Ministerstvo na základě odpovědí sociálních pracovníků z 221 obcí s rozšířenou působností a pražských správních obvodů uvedlo, že v Česku žije odhadem 68,5 tisíce osob bez bydlení – téměř 7 na každý tisíc obyvatel.

Jde o vskutku překvapivou cifru, která překonává všechny dosavadní odhady. Například *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*, schválená v srpnu 2013 Rusnokovou vládou, počítala s tím, že bezdomovců je v Česku polovina. Dřívější lokální průzkumy docházely k obdobným výsledkům. Například Praha si nechala v roce 2010 udělat vlastní zprávu. Jestliže podle ní žily v hlavním městě asi čtyři tisíce lidí bez přístřeší, letošní ministerská čísla již hovoří o téměř deseti tisících nebydlících. Za „alarmující“ označily *novinky.cz* také počet lidí, kteří si bydlení dosud dovolit mohou, ale jeho ztrátou jsou ohroženi. V Česku je jich podle průzkumu ministerstva 119 tisíc, s největším zastoupením v Moravskoslezském a Ústeckém kraji.

Je otázka, co studená řeč čísel vlastně říká. Odrážíž znepokojivé výsledky stále narůstající počet lidí bez domova, či se dá rozdíl oproti dřívějším průzkumům vysvětlit rozšířením pojmu bezdomovectví? Narovnává ministerstvo dosavadní bagatelizaci problému ze strany lokálních administrativ, pro které bezdomovectví beztak vždy zaujímalo nejspodnější příčky na agendě a sloužilo hlavně k poštvávání voličů a navozování dojmu pořádku, nebo jsou výsledky pustou kanonádou před přijímáním tolik potřebného zákona o sociálním bydlení, navíc odrážející frustraci dotazovaných sociálních pracovníků, zoufalých z toho, že ze svých pozic nemohou nic změnit? Platí všechno dohromady? Setkáváme se vůbec se zásadně novými zjištěními, nebo narážíme na letitou konstantu, která se jen dost dlouho nechala zahánět do kouta?

NAŠE DĚTI

Advent nové etapy nakonec spolehlivě prozrazuje pohled do ulic. Fázi bezdomoveckých nukleárních rodin a rozprsklého salátu vystřídala doba poměrně souvislého osídlení. Pro setkání s extrémní chudobou již není třeba prodírat se

divočinou pražské periferie. Lidé spí na chodnících, na krabicích od pizzy rozložených u nákupního centra (NP 469), na dohled vládních budov i sobě navzájem. Svá alespoň provizorní útočiště zřizují v podchodech, kdekoli se dá. Mohlo by se zdát, že se navrací nikdy úplně nevytlačený model rodin. Ale častěji se spíš samotáři bez domova usazují tam, kam zvládli dojít na „trasách“ příznačných pro stadium rozprsklosti.

Byla by mýlka se domnívat, že lidé bez domova si své tristní situace nevšimli. Přestože místa je požehnaně a průběžně můžeme číst zprávy o stovkách tisíc prázdných nevyužívaných bytů, oprávněně ji považují za individuálně neřešitelnou. Nejenže nemají reálnou šanci se do bydlení vrátit nebo jej vůbec poprvé v životě získat, „*potkávám stále více lidí, kteří ztratili důvěru v systém,*“ říká sociální pracovníce obecně známá se situací v Brně. „*Odmítají si vyřídít občanku nebo dávky, se všemi důsledky, jako že pak nemají kryté ani zdravotní pojištění a žádný doktor je nevezme,*“ dodává.

Jestliže podle Lászla Sümegha nahradila pouliční rodiny závislost na systému a jeho dávkách, popřípadě organizací, které s lidmi bez domova pracují, dnes tyto instituce ztrácejí s lidmi bez domova z různých důvodů kontakt. Když však bezdomovci odmítají chodit spát na Hermes nebo se vysprchovat na „áčko“ a jsou radši venku, neznamená to, že by se systémových požadavků zbavili docela. Prý zkusila všechno, ale „*připravili jsme vyklizení prostoru,*“ uklidňuje Praha 7 znepokojeného pisatele, který si na radničním webu stěžuje, že u zastávky metra již půl roku bydlí bezdomovci. „*Nijak lidmi bez domova neopovrhují, jen si myslím, že by měla platit jasná pravidla,*“ ujišťuje pisatel, který se obává zejména možného přenosu chorob především na děti.

„Naše děti“ by mohly stát ještě nad „našimi lidmi“, vždy připravené udělat z lidí něco nelidského, zaštitit spektakulární „vyklizení“. Podle zmíněné sociální pracovníce z Brna se u lidí na ulici časem často dostaví rezignace. Té je samozřejmě třeba všemi prostředky čelit. Jenže neustálé symbolické podmaňování lidí, kteří již měli tu čest pocítit nejrůznější symboliky na vlastní kůži a dobře je prohlédnout, nestačí. Působí tragikomicky. ■ ■ ■